

Número: 186
chib yu'un abril ti a'bil 2024

Ti lo'il k'op ti ojtikinbil chaj debate presidencial, ta xich' e't'esel ti sba velta ti batsi k'opetik

- *Ti debateetik te ta xich' et'esel ti maya, náhuatl, xchu'uk tsotsil*
- *Ta xak'el ti ojtikinel ti ambteletike ti vakib bats'i k'opetik: maya, mixteco, náhuatl, ralámuli, tsotsil xchu'uk wixárica*

Yu'un ti yojtikinel i yich'el ti stu ti k'opetik ti bats'i k'opetike ech chaj k'uchal ti yan tik k'opetik ti sjunlajal jlumaltike xchu'uk yu'un ta xich'el ti muk' ti derechoetik yu'un ti ta xich' cholbel sjam ti k'opetik xchu'uk ti político-electoral sventa yu'un ti bats'i jnakejetike yu'un ti mexicoe, ti sba velta ti instituto Nacional Electoral (INE) ta xak' ti et'esel ti maya, náhuatl xchu'uk tsotsil ti yoxibal debatee.

A vi ambtelto a' me tsots sk'oplal sventa svinajesbil ti ich'el ti muk'i chapanbil yu'un ti Consejo General ti a' yambtel sk'el a vi ambteletikto.

Ech k'uchal ti mantaliletik yu'un ti Instituto Nacional de Lenguas Indigenas (INALI) ti maya xchu'uk ti a' náhuatl xcha'tosol bats'i k'opetik ti mas ta xich' k'oponele i xchu'uk ti tsotsil, ti mas oy jk'opojeletik yu'un li' ti jlumaltiki.

Ech yu'un ti INE ta xak' ti a'yel ti debateetik yu'un ti candidatoetik yu'un ti presidencia yu'un ti republica, ti ta xich' ti pasel ti ukub i vaxakib xcha' vinik yu'un abril i valunlajuneb yu'un mayo ti a'bil 2024, ti ta x'et'esel ti yoril no'ox ti oxib bats'i k'opetik, te ti kanal yu'un You Tube (INETV) i te ti redes sociales xchu'uk pagina <https://centralectoralelectoral.ine.mx/>.

Ti interpretación simultanea sbie a' ti k'alal ta x'et'esel ti anil i ti yorail no'ox ti yan k'op ti k'usi ta xal ti yan krixchanoe i a' ta spas jun j'et'esej k'op ti a' sna' cha' tos xk'opoje i ti yambtele a' ti ta x'et'es ti k'op ti albil o tsibabil ti vun i yu'un ta xak' ti yan k'ope.

Sk'elel i spasel lekil ambtel yu'un ti j-et'esej k'opetike

Yu'un ti yoxibal lo'il k'op ti debates presidenciales-e ech' ta xich' paselik to, ta xich' k'elel ti yu'un a k'o ko'olukme ech k'uchal ti k'utik xal ti kanditas xchu'uk kadidatos, ech k'uchal ti bu ch'u ta spas sjak' i ta sk'el ti k'ope, ech nixtok ti yambtel spas ti j-et'esej k'opetike ta me xich' k'elel yu'u'un ti ak'o lekukme ta x'et'esik ti k'opetike, mume stak' snopik ech no'ox ti lo'iletike, i mu stak' sjelik ti k'utik xa'iike.

Yu'un ti ta xak' ojtikinel ti stojol ti bats'i jnakejetike a vi ambteletik to, ta xich pasel grabar vakib capsulaetik yu'un yojtikinel ti ambteletik et'esbilik ti bats'i k'opetik: maya, mixteco, náhuatl, rálámuli, tsotsil, wixárica.

A vi xchu'uk yak'el ti ojtikinel a ambteletik to ta sa' el yu'un ti organizacionetik, jtuneletik yu'un komunidatik, chan vunetik xchu'un ti bats'i jnakejetike, yu'un a k'o ya'yik xchu'uk ti yuts yalalik i xchu'uk ti jnakejetik te ti komunidatike sventa yu'un ti ta xich pasel ti lo'il k'op debate sbie i yu'un ti ta xich' et'esel ti bats'i k'opetik ti laj xa yich' alele.

Ti y'ete'esel ti yantik k'opetik ti loil k'op debates presidenciales sbie a' sa' yu'un ti ak'o ti bats'i naklejetike ak'o ya'yik ti k'opetik sventa ti elelccionetike i cholbelñik sjam ti sk'opik, yu'un ech xu' spasik lek votar ti mi lek cholbilik sjam ti k'opetike.

Xchu'uk to, ti INE yakal xch'un ti mantal tsibabil te ti articulo ukub yu'un Ley General de Derechos Lingüísticos de los Pueblos Indígenas ti te xal yu'un "ti bats'i k'opetike k'ol bal chaj k'uchal ti castilla k'ope" yu'un k'usukal chapanel yu'un ti stojol ti jtuneletike, i ech k'uchal yu'un xchapanel k'utikal ambteletik o vunetik, servicioetik o k'opetik te ti stojol slumalik".

Ech nixtok te ti articulo vakib te ti legislación, te ta xal "ti Estado eta me ta sk'el ta xchapan mantaliletik yu'un ti j-al o xchol k'opetike ti stojol ti jnakejetike yu'un ak'o yalik ti ep ti tos ti k'opetik ta xich k'oponel li' ti jlumaltiki xchu'uk ti yantik no'ox talel kuxlejaliletike ti li' ti jluamltik mexico" i te ti articulo vaxakib te ta xal yu'un ti " ni junuk krixchano xu' xich' p'ajel skoj yu'un ti k'usi k'opal xk'opoje".

Ech nixtok, te ti articulo valuneb te ta xal "a' me sderecho skotol ti krixchanoetike yu'un ti xu' sk'opoj ti k'usukal k'op, i mu stak' xich makel yu'un ti jtuneletik yu'un slumale i xchu'uk ti privadoetike, mi xk'opoj, mi tsibabil, te ti skotol ti ambteletike, yu'un slumal, sventa tak'in, política, talel kuxlejal, religionetik i k'usukal yantik".

A vi yu'un to, ti INE ti a' jun institución yu'un ti estado mexicano, ta spas ti ambtel yu'un ti ak'o ta x-et'esel ti yantik k'opetik ti debates presidenciales yu'un yich'el ti muk ti derechoetik sventa sk'opik ti bats'i jn aklejetike, i ech ich'el ti muk' jkotoltik i mu xich' tael p'ajel.

Ti institución ti bu ch'u sk'el i xchapan sventa ti j-et'esej k'opetike a' ti agencia Chikon Alternativas ti a' yambtel spas yu'un ti k'o yich' alel, ak'el ti ojtikinel ti ambteletik xchu'uk arteetik i taleliletik yu'un ti batsi jnalejetike.

-o0o-

*Comunicado de prensa traducido al tsotsil.